

תזריע ג

רש"י טייטשט אָבער ניט אַזוי. פריער אויפן פסוק „נתק הוא“ זאָגט רש"י — „כך שמו של נגע שבמקום שער“ (און בשעת אין דעם נגע שבמקום שער ווערט אַ סימן פון שער צהוב אָדער פשיון, דעמאלט ווערט ער טמא⁸), און ער זאָגט ניט דעם פירוש אַז דער נגע באַשטייט אין „נתק“ — אין דעם וואָס „נתק משם השער“.

ולפ"ז: בשלמא אויב מ'לערנט אַז נתק איז ענינו וואָס „נתק משם השער“, קען מען לערנען בפשטות, אַז דער פסוק „ואיש כי ימרט ראשו קרח הוא טהור הוא“, וואָס קומט נאָך דער פרשה פון נגע נתק, איז שולל די קס"ד אַז „ימרט ראשו“ זאָל שאַפן טומאה (ווייל דאָס איז אַ נגע בראש וזקן — נתק — עס ווערט אַרײַנגענומען דער שער שבראש).

זאָגט דער פסוק אַז בשעת „ימרט ראשו“, (אָדער מלפניו אָדער מלאחרי), דעמאלט איז דאָס ניט קיין נתק — אַ נגע בראש, נאָר „טהור הוא“, ער ווערט ניט טמא דורך ימרט ראשו⁹.

[ולפ"ז קומט עס בהמשך אחד צו די פריערדיקע פסוקים¹⁰: „ואיש או אשה כי יהי בעור בשרם בהרות . . וראה הכהן והנה בעור בשרם . . בזה הוא פרח בעור טהור הוא“ — אַז די בהרות לכנות

א. אין פסוק „ואיש כי ימרט ראשו קרח הוא טהור הוא“ שטעלט זיך רש"י אויף די ווערטער „קרח הוא טהור הוא“ און איז מפרש: טהור מטומאת נתקין שאינו נדון בסימני ראש וזקן שהם מקום שער, אלא בסימני נגעי עור בשר בשער לבן ומח"י ופשיון.

דער טעם אויף דעם וואָס רש"י לערנט ניט דעם פסוק כפשוטו [אַז „טהור הוא“ קומט שולל זיין די סברא אַז דורך „ימרט ראשו“ זאָל דער מענטש ווערן טמא], נאָר אַז „טהור מטומאת נתקין“, י"ל לכאורה¹, ובהקדים:

בנוגע צו טומאת נתקין געפינט מען אַ מחלוקת²: דער רמב"ן לערנט אַז נתק מיינט „נתק משם השער“, ס'איז אַרײַס-גענומען געוואָרן פון ראשו או זקנו שער כגריס, איז דעמאלט, אויב אין יענעם אָרט „גולד שם השער הזה הצהוב הדק הלוקי, הוא סימן טומאה“³.

(1) תזריע יג, מ.

(2) ראה ספר זכרון כאן בתחלתו. באר יצחק. ואולי כוונתו כנפנים.

(3) בהבא לקמן ראה בארוכה רמב"ן עה"ת פרשתנו יג, כט.

(4) עה"ת שם. וכ"ה בראש"ע וספורנו יג, ל. וכ"ה לדעת הרמב"ם הל' טומאת צרעת רפ"ה, הובא לקמן בפנים סעיף ו. פי' הראב"ד לתריכ פרשתנו יג, כט (ריש פרשה ה). ועוד.

(5) ל' הרמב"ן שם. ומחלוקת בפ"ע אם במקום החלק שנתק משם השער צריך שיהי' (גם) בהרת כו' — שניו בעור הבשר, כהובא ברמב"ן שם. וראה השגות הראב"ד הל' טומאת צרעת שם ובפי' לתריכ שם. תיירט רפ"י דנגעים. משנה אחרונה שם. ועוד.

(6) הובא ברמב"ן שם.

(7) יג, ל.

(8) כהמשך הפרשה.

(9) והטעם (הביאור) בזה — ראה לקמן סעיף ד

מרמב"ן שם (ועוד).

(10) יג, לח"ט.

שאפן ניט קיין טומאה אויף דעם מענטש, נאָר טהור הוא, ער בלייבט טהור.

דערנאָך איז דער פסוק ממשיך, אַז פונקט ווי דאָס איז בנוגע די נגעים „בעור הבשר“ וועגן וועלכע עס רעדט זיך בתחילת פרשת נגעים, אַז עס זיינען פאַראַן בהרות וואָס זיינען ניט מטמא, עד"ז איז עס בנוגע צו דעם אַנדער סוג נגעים — בראש — (או בזקן), אַז ס'איז דאָ אַ מציאות בדין, ווען נתקו שערות הראש און ער ווערט ניט טמא עי"ז — בשעת דאָס איז ניט אין אַ חלק (קטז) פון ראש, נאָר „ימרט ראשו“, איז דאָן „טהור הוא“.

לויט פירוש רש"י אַבער, וואָס טייטשט ניט ביי נגעים שבראש וזקן אַז דער נגע באַשטייט אין נשירת השערות¹¹, ווייס מען ניט פון קיין דין אַז נשירת השערות זאָל זיין אַ נגע, ובמילא איז ניטאָ קיין קס"ד צו לערנען אַז דער ענין פון „ימרט ראשו“ זאָל מטמא זיין, דאָרף דאָס דער פסוק ניט שולל זיין און זאָגן אַז „טהור הוא“ (אַז ער ווערט ניט טמא עי"ז) — דמהיכא תיתא אַז ער זאָל יע זיין טמא

— דעריבער¹² לערנט רש"י, אַז מיט

„טהור הוא“ מיינט ניט די תורה לער-נען אַז „ימרט ראשו“ שאַפט ניט קיין טומאה, נאָר דער פסוק רעדט בנוגע צו אַ נגע במקום זה, אַז ער איז „טהור מטומאת נתקין — שאינו נדון בסימני ראש וזקן שהם מקום שער“.

ב. מען דאָרף אַבער פאַרשטיין: רש"י איז מוסיף „אלא בסימני נגעי עור בשר כו“. לכאורה, אין פסוק שטייט דאָך בפירוש בלויז „טהור הוא“; פון וואָנעט נעמט רש"י דאָ אין פסוק אַז בסימני נגעי עור בשר ווערט ער יע טמא?

מפרשים¹³ ברענגען אַלס מקור לפי-רוש רש"י דעם לימוד בתחלת תו"כ (אין ברייתא דר' ישמעאל¹⁴) „דבר הלמד מענינו כיצד ואיש כי ימרט ראשו קרח הוא טהור הוא יכול יהא טהור מכל טומאה כשהוא¹⁵ אומר¹⁶ וכי יהי בקרחת או בגבחת נגע לבן אדמדם דבר הלמד מענינו¹⁷ שאינו טהור מכל טומאה אלא מטומאת נתקים בלבד“.

אַבער אין פירוש רש"י קען מען אַזוי ניט לערנען. וואָרום פון תו"כ גופא איז מובן אַז דער פירוש פון „טהור הוא“ אין דעם פסוק מיינט „טהור הוא“ לגמרי („טהור מכל טומאה“), כפשוטו; און די רא"י אַז „טהור“ נאָר מטומאת נתקין איז

(11) כי אף אתל שגם לרשי ישנה נשירות השערות בנתק (ודלא כהבנת הרמב"ן בפרש"י) — וראה פרש"י יג, לג — הרי מזה שלא כתבו בפירוש (ובפירוש תיבת „נתק“ כתב רק „כך שמו של נגע שבמקום שער“), מובן שס"ל שלא זהו עיקר גדר הנגע.

(12) ועפ"ז מובן למה רש"י לא הביא דרשת התרי"ב עה"פ, דה"י ב' נתק כגרים ונתק כל ראשו טהור ת"ל ואיש כי ימרט ראשו קרח הוא" (וראה משנה נגעים פ"י מ"ט וברע"ב שם. רמב"ם הל' טומאת צרעת פ"ח ה"ב) — כי לרש"י אין לומר עי"ז דנתק כל ראשו והוי פריחה בכולה. וראה פיה"מ

נגעים שם. תו"כ שם. ועוד. ובארוכה במפרשי התרי"ב שם. ולהעיר מפרש"י לקמן יג, נה „ומפני המדרש כו“. ואכ"מ.

(13) רא"ם, ס' זכור. ועוד.

(14) פסקא ה.

(15) כן הובא ברא"ם כאן. ולפנינו בתרי"ב: ת"ל

וכי יהי כו'.

(16) יג, מב.

(17) ראה מדות אהרן לתו"כ (בספר קרבן אהרן

לתרי"ב) שם.

פון נגע בקרחת וגבחת איז מקומו אין פסוק „וכי יהי גו'?" (ב) ובפרט אז די סימני נגעי עור בשר שטייען דאך פריער אין דער תורה מפורש²¹.

ג. בנוגע די סימנים וואס רש"י זאגט „בשער לבן ומח" ופשיון" — פרעגן מפרשים²²: ס'איז א משנה מפורשת²³ אז קרחת וגבחת זיינען מטמא בלויז בב' סימנים, במח" ובפשיון, אבער נישט דעם סימן פון שער לבן. און ווי ס'איז אויך מפורש אין תורת כהנים אויפן פסוק¹⁶ „צרעת פורחת היא": צרעת מלמד שהיא מטמאה במח", פורחת מלמד שהיא מטמאה בפשיון, היא אינה מטמאה בשער לבן.

פון וואנעט נעמט רש"י דעם חידוש אז „כי ימרט ראשו" איז ער נידון אויך מיטן סימן פון שער לבן, היפך ההלכה?

(21) ודוחק לומר שרש"י כתב בכדי להדגיש שקרחת וגבחת מטמאין גם בסימן דשער לבן — דלא כמשנה ותרי"כ (כדלקמן בפנים סעיף ג) — כי רש"י מפרש פשיון, ואין ענינו לשלול פ"י המשנה ותרי"כ שצ"ד ההלכה.

(22) משכיל לדוד כאן ונשאר בצ"ע. וכ"ה במנ"ח מצוה קסט סוסי"ח. ועוד.

(23) נגעים פ"ג מ"ו. פ"י מ"י. וראה מפרשים שם.

(*) ואף שנת' במ"א (לקו"ש ח"י ע' 159 ואילך) שזהו בנוגע לשאר חומשים, משא"כ בספר ויקרא (ובפרשיות אלו) כיון שרש"י מביא כו"כ פירושים והלכות מתור"כ וגם מציו"ל לחם, לפעמים מפרש רש"י פירוש לשלול פ"י או הלכה שבתור"כ — ה"ז בנוגע לפירוש או ביאור שבתור"כ הנלמד מפשט הכתובים וכיו"ב (וכמו בפר' תנו"ך (שבלקו"ש שם), שמבואר בתור"כ (ע"פ הכתוב) מקומו המדויק). אבל פשיטא שאין רש"י (מביא או) שולל כל הדרשות וההלכות שבתור"כ בפרשיות אלו ובספר ויקרא, שאינם ע"פ פשוטו של מקרא. וכנראה בפועל. וכן בנדוד, שבתור"כ נתמעט שער לבן ממש"נ בכתוב „היא" (כדלקמן בפנים) — שאין רש"י צריך לשלול דרשה זו (שא"כ כלל ע"ד הפשט).

ערשט פון א ווייטערדיקן פסוק „וכי יהי בקרחת או בגבחת נגע לבן אדמדם"¹⁸.

און אויב רש"י לערנט אזוי בפשטות הכתובים¹⁹, וואלט רש"י דאס בכלל נישט געדארפט מפרש זיין בפסוק זה, וויי-באלד דער פסוק זאגט עס ווייטער מפורש.

און מ'קען נישט זאגן אז רש"י בא-ווארנט בתחלת הענין (אע"פ אז דאס שטייט ווייטער אין די פסוקים מפורש) כדי מ'זאל נישט א טעות האבן אז „טהור הוא" מיינט לגמרי, ווארום רש"י זאגט נישט דעם תוכן הכתוב (ד"כ יהי בקרחת גו'"): אין פסוק שטייט „וכי יהי בקרחת או בגבחת נגע לבן אדמדם", דער מראה הנגע, אבער רש"י זאגט „אלא בסימני נגעי עור בשר בשער לבן ומח" ופשיון".

איז דערפון מוכח, אז לויט שיטת רש"י דארף מען נישט אַנקומען צו דעם ווייטערדיקן פסוק צו וויסן אז „נדון . . . בסימני נגעי עור בשר" — דאס ווייס מען פון דעם פסוק גופא. און דער פסוק „כי יהי בקרחת גו' נגע לבן אדמדם גו'" קומט זאגן די מראות נגעים בקרחת או בגבחת.

אויך דארף מען פארשטיין: אפילו מ'זאל געפינען א הסברה פארוואס רש"י נייטיקט זיך אין דער הוספה „אלא בסימני נגעי עור בשר", פארוואס דארף ער מוסיף ומפרט זיין דא וואס עס זיי-נען די סימני נגעי עור בשר²⁰, דלכא-רה: (א) וואס איז די נפק"מ אין דעם פסוק? אויב רש"י וויל זאגן אלע פרטים

(18) ראה בפירוש דברי התור"כ בארוכה במדות אהרן שם ובשאר מפרשי התור"כ. ואכ"מ.

(19) כפי הגויא כאן.

(20) ובכ' כתיי רש"י (שחת"י) ליתא ההמשך שבפרש"י. וכן הובא ברש"י בערלינגער מכת"י ודפוס.

ועפ"ז איז קשה ביותר צו זאגן אז ס'איז א מחלוקת במציאות ולדעת רש"י קען בא א קרחת וואקסן שער ובמילא איז אויך שער לבן איינער פון די סימני טומאה.

אבער פון דברי הכסף משנה³⁰, וסובר רבינו שהתורה מיעטה מהטעם שכתב, אז דאס איז דער טעם פון דרשת התו"כ „היא אינה מטמאה בשיער לבן“, איז משמע, אז אויך לויטן רמב"ם איז שייך די מציאות פון שערות. ווארום אויב ס'איז ניטא די מציאות פון שערות — פארוואס דארף עס די תורה ממעט זיין? און ווי דער רש"י איז מסביר דרשת התו"כ, „והא דלא קאמר איפכא שיטמא בשיער לבן ולא במחי משום דסתמייהו לא מגדלי שער ומיהו זימנין דיש בהן שער כסתם בני אדם שהם בעלי קרחה שיש במקומות ב' ושלשה שערות“.

דארף מען לפ"ז זאגן³², אז דער פשט אין דברי הרמב"ם „ולפי שאין בהם שיער אין השיער הלבן סימן טומאה בהן“ איז: וויבאלד אז בכלל איז דארט קיין שער ניט פאראן, דעריבער, אפילו ווען עס וואקסט יע דארט א שער לבן, איז דער שער לבן ניט קיין „סימן טומאה בהן“³³.

וצריך ביאור: אין וואס באשטייט דער חילוק צווישן דעת רש"י (להגירסא שלפנינו) — פשוטו של מקרא — אז

אין דפוסים ישנים²⁴ וכת"י רש"י שטייט טאקע ניט „בשיער לבן“²⁵, אבער פון דעם וואס מ'געפינט עס יע בדפוסים הנפוצים און אזוי איז געווען די גירסא לפני הרא"ם²⁶ און כמה מפרשי רש"י²⁷, איז מובן אז די גירסא „בשיער לבן“, האט אן ארט אין פירוש רש"י (פשוטו של מקרא).

דער רמב"ם אין ספר היד²⁸ ביי דעם דין זאגט: הקרחת והגבחת מטמאות בב' סימנין במחי ובפשיון כ' ולפי שאין בהן שיער אין השיער הלבן סימן טומאה בהן.

דערפון איז משמע לכאורה אז דער רמב"ם נעמט ניט אן די דרשה פון תורת כהנים אז בשיער לבן איז דא ניט מטמא מצד א לימוד, א מיעוט הכתוב, נאר מצד הטעם „לפי שאין בהם שיער“, און ווי ער זאגט מפורש אויך אין פירוש המשניות²⁹, „ולא יצויר בכאן שיער לבן לפי שהקרחת וגבחת הוא מקום שאין בו שער“, ד.ה. וויבאלד ס'איז ניט קיין מקום שער, במילא קען דא ניט זיין קיין שער לבן.

(24) בדפוס ראשון ודפוס שני.

(25) כן הוא גם ברוב כת"י רש"י שתח"י. וכן הובא ברש"י בערלינער שאינו בכת"י ודפוסים מוגהים. ובכמה מקומות (תורת כאן. ועוד) שט"ס בפרש"י. וראה גם באר מים חיים (לאחי המהר"ל) לפרש"י, דמשמע דאינו גורסו. וכן מפורש בס' זכרון.

(26) שהרי ברא"ם הובא זה, ולא רק בתחלתו בהעתקת לשון רש"י (שיתכן שזוהי הוספת המעתיקים, והרא"ם ציין רק מקום פירוש), כ"א גם בתוך פירושו (וכ"ה ברא"ם הנדפס עם פירוש הנחלת יעקב), ומ"מ לא העיר ע"ז.

(27) במשכיל לדוד.

(28) ה"ל טומאת צרעת פ"ה ה"ט.

(29) נגעים פ"ג שם.

(30) לרמב"ם שם.

(31) למשנה נגעים פ"י שם.

(32) ראה תו"ט נגעים שם ד"ה מחי' משנה אחרונה שם.

(33) ואולי זוהי גם כוונתו בפיה"מ „ולא יצויר בכאן שער לבן“ (ובתרגום קאפח: ולא יתכן כאן שער לבן), היינו לא שלא יצויר בכאן המציאות דשער לבן כ"א הסימן טומאה דשער לבן.

לויט פירוש רש"י אבער אז ניט דאס איז דער חילוק צווישן נתקים און "כי ימרט ראשו", פאדערט זיך ביאור פאר-וואס לייגט צו דער פסוק ומוסיף "קרח הוא (טהור הוא)?"

דעריבער לערנט רש"י אז דער פסוק קומט לערנען ניט (נאָר) טהרה מטומאת נתקין, שאינו נידון בסימני ראש וזקן כו', נאָר (אויך ו)בעיקר אז ער איז נידון בסימני נגעי עור בשר. כדלקמן.

ה. דער אונטערשייד צווישן די צוויי דיעות הנ"ל בנוגע נתקים איז א חילוק אין דעם עצם גדר פון נתק, צי נתק איז אויסגעטיילט פון נגע עור בשר בלויז בנוגע חקום הנגע, אדער ס'איז אן אנדער סוג נגע. ומצד דעם קומט ארויס א נפק"מ לגבי קרחת וגבחת.

בתחלת פרשת נתקים³⁶, "איש או אשה כי יחי' בו נגע בראש או בזקן" טייטשט רש"י "בא הכתוב לחלק בין נגע שבמקום שער לנגע שבמקום בשר שזה סימנו בשער לבן וזה סימנו בשער צהוב".

דאס הייסט: לדעת רש"י זיינען דאס ניט קיין צוויי סוגים אין נגעים. נאָר ס'איז דערזעלבער סוג, און דער חילוק ביניהם איז בלויז "במקום", וואָס מצד דעם חילוק במקום ווערט א חילוק (אבער נאָר) אין די סימני הטומאה פון דעם נגע, אז "במקום בשר" איז "סימנו בשער לבן" און "במקום שער" איז "סימנו בשער צהוב". און דאָס וואָס ער ווערט אנגערופן בשם אחר — "נתק", איז ווי רש"י זאָגט "כך שמו של נגע שבמקום שער", ס'איז נאָר א שינוי השם.

אע"פ אז דאָס איז ניט קיין "מקום שער" איז שער לבן (אויב, ביוצא מן הכלל וואקסט ער דאָרט, איז ער) א סימן טומאה: און דעת הרמב"ם — ההלכה — אז וויבאלד ס'איז ניט קיין מקום שער, איז "אין השיער הלבן סימן טומאה בהו".

ד. וי"ל הביאור בכל זה:

רש"י איז מדייק אין די ווערטער וועלכע ער איז מעתיק פון פסוק "קרח הוא". דלכאורה: אויב דער פסוק קומט בלויז זאָגן דעם דין אז "איש כי ימרט ראשו גו' טהור הוא" מטומאת נתקין — פארוואָס שטייט אויך "קרח הוא"?

בשלמא אויב מ'לערנט אז נגעי נתקים איז פירושם אז עס זיינען אַרויס-גענומען געוואָרן שערות הראש, איז פארשטאַנדיק וואָס דער פסוק זאָגט דאָ "קרח הוא", ווייל דערמיט איז מוסבר דער חילוק צווישן "נתק", וואָס איז א נגע, מיט דעם וואָס "ימרט ראשו"³⁴:

בשעת אז נשרו שערות באמצע הראש און עס זיינען דאָ שערות וואָס זיינען מקיף דעם מקום מכל צד, איז דאָס אן ענין פון "חולי" בהמקום, און דעריבער איז דאָס א "נגע" — "נתק": בשעת אבער אז דער גאַנצער שער פון איינעם פון די צדדי הראש איז נמרט, דעמאלט איז "קרח הוא" — דאָס איז דער טבע פון דעם אדם "כי בטבעי בני אדם רבים שיקרח להם מיעוט השער בצדדי הראש לאחר או לפנים ואין הנתוק בהם חולי אחר אלא הרי הוא כשאר הגוף"³⁵, און דעריבער "טהור הוא".

(34) ראה רמב"ן שם.

(35) ל' הרמב"ן שם. וראה בהנסמן לקמן הערה

[משא"כ ע"ד ההלכה, אז „נתק" איז אן אנדער סוג אין נגעים (וואָס „נתק משם השער") — ד.ה. אז מקום הבשר האָט איין סוג נגעים און ראש וזקן אַ צווייטער סוג נגעים — איז פון „קרח הוא" קען מען נאָר וויסן אז בשעת „מרט ראשו" איז ניטאָ דער דין „נתק"; און דערנאָך איז דער פסוק מחדש אז ס'איז פאַראַן נאָך אַ סוג נגעים — קרחת וגבחת, וכנ"ל (ס"ב) פון תורת כהנים אז „דבר הלמד מענינו . . כשהוא אומר וכי יהי בקרחת או בגבחת נגע לבן אדמדם . . שאינו טהור מכל טומאה אלא מטומאת נתקים בלבד" ד.ה. אז לולא דעם ווייטערדיקן פסוק האָט אן אַרט צו זאָגן אז בקרחת וגבחת איז כלל ניטאָ קיין דין נגע³⁷].

ועפ"ז איז מובן וואָס רש"י איז ממשיך און זאָגט מפורש אויך די סימנים „בשער לבן ומח" ופשוט: דערמיט איז ער מדגיש אז דאָס וואָס נידון בסימני נגעי עור בשר איז ניט נאָר מצד הדין (אז מען לערנט אָפּ פון אַ פסוק אז „נדון . . בסימני נגעי עור בשר"), ס'איז אַבער אן אנדער סוג נגע — נאָר אז דאָס איז איין זאך: וויבאלד עס פעלט אין דעם גדר פון „מקום שער", איז ממילא חל עליו די גדרים פון נגע במקום עור בשר.

ו. ע"פ כל הנ"ל וועט מען אויך פאַרשטיין דעם חילוק פון שיטת רש"י

ועפ"ז איז מובן דער הכרח צו מפרש זיין אז דער פסוק „קרח הוא טהור הוא" קומט זאָגן (ניט בלויז אז „טהור מטומאת נתקין, שאינו נדון בסימני ראש וזקן", נאָר) אויך אז „נדון . . בסימני נגעי עור בשר כו":

די ווערטער „קרח הוא" אין פסוק זיינען אַ פירוש וטעם אויף דעם וואָס „טהור הוא": „קרח הוא" איז מדגיש אז דער מקום הראש וואו ס'איז דאָ די קרחת איז ניט קיין „מקום שער" (וואָס דערפאַר איז ניטאָ דאָרט נתקין, דער „נגע שבמקום שער")³⁷; און היות אז ס'איז ניט קיין „מקום שער", איז בדרך ממילא חל אויף דעם דער גדר פון „עור בשר", און אַ נגע במקום זה איז נידון „בסימני נגעי עור בשר".

ד.ה. רש"י זאָגט דאָ ניט קיין צוויי באַזונדערע דינים, איין דין אז „טהור מטומאת נתקין, שאינו נדון בסימני ראש וזקן שהם מקום שער" און נאָך אַ דין אין וואָס ער איז יע נידון („בסימני נגעי עור בשר") — נאָר רש"י לערנט אז דער פסוק זאָגט דאָ איין זאך: „קרח הוא טהור הוא", וויבאלד אז „קרח הוא" ווערט דאָס אויס „מקום שער", ובמילא — „טהור מטומאת נתקין שאינו נידון בסימני ראש וזקן שהם מקום שער אלא בסימני נגעי עור בשר בשער לבן כו"³⁸.

(37) להעיר מהגירסא בכמה כתי"ר רש"י (שתח"י):

שאינו נדון בכלל ראש וזקן.

(38) לפ"ז מה שהתורה הוצרכה להמשיך ולפרש בפ"ע „וכי יהי בקרחת או בגבחת נגע לבן אדמדם גוי", לפרט מראות הנגע בקרחת וגבחת — אויל יש לומר, כי במציאות מראה העור דקרת וגבחת אינה בשווה ממש למראה עור בשר. ועצ"ע.

(39) ועד"ז כתוב"כ פרשתנו (הנ"ל בפנים ריש סעיף ג) צרעת מלמד שמטמא כו', היינו שלמדן מנגעי עור בשר שגם קרחת מטמא בסימנים אלו, אבל מצ"ע ה"ל למדין דהוי סוג נגע אחר. וכן מוכח להברייאת דר"י הנ"ל (פסקא ה), דבר הלמד מענינו, וראה שם פסקא ג. וראה בכל הנ"ל במפרשי התו"כ שם.

דאס (בדרך ממילא) ווי עור הבשר — נאָר פריער דאָרף חל זיין אויף דעם אַ גדר פון „קרח הוא“ אַז „אינה ראוי לגדל שער“⁴⁴ (אָדער אַז פעולות האדם השירו שער) „אעפֿ שראוי לגדל לאחר זמן הואיל ואבד כל שיער ראשו עתה הרי זה נקרא קרח או גבח“⁴⁵, און דעמאָלט האָט מען אַ לימוד מיוחד אַז „הקרחת והגבחת מטמאות“ ווי עור הבשר, ווי דער רמב"ם ברענגט⁴⁶, „שנאמר בהן כמראה צרעת עור בשר“ (ניט ווי שיטת רש"י אַז מען ווייס דאָס פון די ווערטער „קרח הוא“ גופא).

דאָס הייסט, אַז לדעת הרמב"ם איז קרחת וגבחת ניט דער זעלבער סוג נגע ווי נגעי עור הבשר.⁴⁷

און דאָס איז וואָס דער רמב"ם איז מסביר — „ולפי שאין בהן שיער אין השיער הלבן סימן טומאה“; וויבאָלד אַז דער גדר פון קרחת וגבחת איז דאָס וואָס „אין בהן שיער“ — ד.ה. ניט נאָר אַז ס'איז ניט קיין „מקום שער“ ווי ראש וזקן (אָבער ס'איז פאָראַן שער ע"ד ווי עור הבשר שבשאר חלקי הגוף) — נאָר ס'איז איבערהויפט ניטאָ באַ זיי קיין שער, אפילו ניט ווי ס'איז דאָ בעור הבשר סתם (וואָס דערפאָר איז דאָס אַ באַזונדער „פרשה“ אין נגעים, אַ באַזונדער דער סוג נגע).

איז במילא מובן, אַז דער סוג הטומא־אה וואָס איז פאָרבונדן מיט דעם מקום

און שיטת הרמב"ם — צי דאָס וואָס קרחת וגבחת זיינען ניט קיין מקום שער איז אַ טעם אַז שער לבן זאָל דאָרט ניט זיין קיין סימן טומאה:

לויט רש"י, איז „קרח הוא“ (אַז ס'איז ניט קיין „מקום שער“) בלויז שולל אַז עס איז ניט קיין „מקום שער“ ווי ראש וזקן⁴⁸, אָבער עס איז ניט „ערגער“ ווי שאר חלקי הגוף (עור הבשר). און דעריבער איז דאָס ניט קיין טעם אַז שער לבן זאָל ניט זיין קיין סימן טומאה — נאָר עס איז פונקט ווי שאר הגוף, וואָס איז ניט קיין „מקום שער“ ווי ראש וזקן, און שער לבן איז דאָרט אַ סימן טומאה⁴⁹.

שיטת הרמב"ם אָבער איז — ווי ער פסקנט אין הלכות טומאות צרעת⁵⁰ — אַז „נגעי הראש והזקן הוא שיפול השיער שבהן מעיקרו וישאר מקום השיער פנוי וזה הוא הנקרא נתק . . בין שהי' מראהו עמוק בין שלא הי' עמוק וכו'“⁵¹. ד.ה. אַז „נתק“ („נגעי הראש והזקן“) איז אַן אַנדער סוג נגע⁵²;

און דאָס וואָס קרחת וגבחת זיינען מטמאות בנגעים — איז ניט אַן ענין שבדרך ממילא (ווי לשיטת רש"י), אַז וויבאָלד ס'איז ניטאָ קיין שערות איז

(40) ועוד י"ל: שער לבן גם בעור הבשר אינו ענין שבא בטבע, וראה פרש"י פרשתנו יג, ג בסופו: שער לבן סימן טומאה גזירת הכתוב הוא.

(41) רפ"ח.

(42) וכתבו בפרק בפ"ע לאחריו כל הפרטי דינים בדיני בהרת, וספק בהרת כ"י (שבפרק ו"ז). וראה לקמן סעיף ז.

(43) וכן מפורש בדבריו שם פט"ז הי' בתחלתה. ולהעיר מצפצפי' ה'ל' כלאים פ"י ה"א (כג, ד): לשיטת רבינו נתק ונגעיו אינו בגדר נגעים רק הוא דין.

(44) לשון הרמב"ם שם פ"ה ה"ח. וראה כס"מ שם. תו"ט נגעים פ"י מ"י ד"ה הקרחת.

(45) שם ה"ט.

(46) ראה כסף משנה לרמב"ם שם פ"ה ה"ח. ומ"ש בכס"מ רפ"ח שם „ולפי זה קרחת וגבחת ונתק אחד הוא“ — כבר הקשה ע"ז בתו"ט שם קרוב לסופו.

כאָטש די עבירות זיינען די סיבה אויף אלע סוגי נגעים, געפינט מען אין מפרשי התורה⁵⁰ אז כמה פון די עבירות זיינען פארבונדן מיט אן אנדער סוג פון נגעים (די חילוקי מראות נגעים, פרטי הנגעים, נגע עור בשר שחין מכה נתק וכו').

אין פירוש רש"י עה"ת⁵¹ בריינגט רש"י נאָר צוויי ענינים אויף וואָס נגעים באים, „הנגעים באין על לשון הרע“⁵², „הנגעים באין על גסות הרוח“.

ווייל אז דאָס זיינען די צוויי סוגים אין נגעים — נגעי עור בשר, און נגע במקום שער — נגעי הראש והזקן:

„לשון הרע“ וואָס איז „מעשה פטופטי דברים“⁵³, אן ענין חיצוני באַ דעם מענטש, זיינען גורם נגעים בשאר חלקי הגוף בעור הבשר, וואָס איז אַ נידעריקע מדרגה אין מענטש; „גסות הרוח“ וואָס קומט און איז פארבונדן מיט אַ פני-מיותדיקן „אַרט“ אין מענטשן, רירט דאָס אן במקום גבוה של האדם בראש⁵⁴ (או בזקן).

דער רמב"ם זאָגט⁵⁵ וועגן נגעים נאָר אז דאָס קומט מצד לשון הרע, און איז מסביר דעם חטא דערפון אַז ס'ו"ס בריינגט דער חטא אין דיבור, „לדבר באלקים וכוּפּרין בעיקר“.

ועפ"ז יש לומר אַז דאָס איז דער חילוק לדעת הרמב"ם צווישן נגע עור

„שאין בהן שיער“, איז ניט פארבונדן מיט „שער לבן“ (אפילו ווען לפועל וואַקסט דאָרט אויס שערות).

בסגנון אחר: וויבאלד „קרח הוא“ איז שולל (ניט נאָר „מקום שער“ ווי ראש וזקן, נאָר) שער בכלל, „אין בהן שיער“ — דעריבער, ווען ביי אַ „קרח“ וואַקסט שער, איז עס כאילו ווי דער שער לבן איז ניט שייך למקום זה; ובמילא זיינען די גדרים ודינים בשייכות צו „שער“ ניט שייך ביי קרחת וגבחת.

ז. אע"פ אַז לדעת הרמב"ם איז (אויך) קרחת וגבחת אויסגעטיילט פון נגעי עור הבשר, שטעלט ער עס אָבער צוזאַמען מיט די אנדערע נגעים פון עור הבשר (און אויך די מציאות און די סימני הנגע זיינען שווה, „שהראש או הזקן שנקרחו כעור הבשר לכל דבר אלא שאין מטמאין בשיער לבן“⁴⁷).

וואו איז ער מדגיש אַז ס'איז אן אנדער סוג פון נגע? איז דאָס באַ נתקים, נגעי הראש והזקן. וואָס דאָס שרייבט דער רמב"ם בפרק בפני עצמו בסוף פון אלע נגעי אדם⁴⁸.

ויש לומר די הסברה בזה, און דער ביאור אין דעם חילוק צווישן דעת רש"י ודעת הרמב"ם בזה ע"פ טעמי המצות: בדברי רז"ל⁴⁹ ווערן גערעכנט כמה עבירות אויף וועלכע „נגעים באים“.

(47) רמב"ם שם פ"ה ה"א.

(48) וכן בסוף הל' טומאת צרעת שם מפרש רק ב' סוגי נגעים בנגעי אדם „שאין דומים זל"ז: שהרי לובן עור האדם קרוי צרעת ונפילת קצת שיער הראש או הזקן קרוי צרעת (וממש"ד) ושינוי עין הבגדים או הבתים קרוי צרעת.

(49) ערכין טו, א (על שבועה דברים). ויקר' פי"ז, ג (על עשרה דברים). במדבר' פי"ז, ה (על י"א דברים). ועד"ז בח"ג ר"ו, א. ובכ"מ.

(50) ראה אלשיך ושר"י עה"ת פרשתנו. ועוד.

(51) מצורע יד, ד.

(52) וראה גם פרש"י פרשתנו יג, מז.

(53) פרש"י מצורע שם.

(54) ויכ"ה באלשיך סוף פרשתנו (יג, כד. מ)

דצרת הראש (נתק) היא על גסות הרוח.

(55) סוף הל' טומאת צרעת.

דעריבער טיילט דער רמב"ם אויס נגעי הראש אַלס אַ באַזונדער סוג נגע, און בפרק בפ"ע לבסוף אַלע נגעי אדם, וואָרעם דאָס איז (במדה מסוימת) אויסגעטיילט בחומרותו, פון אנדערע נגעים שבעור הבשר.

און דורך דעם לימוד בפרשת נגעים אין תושב"כ ותורה שבע"פ איז דאָס גופא מעורר אויף דער זהירות פון די עבירות אויף וועלכע נגעים באים, זהירות בתכלית, ביז צו בריינגען דעם טאָן היפך דהנ"ל — כסיום הרמב"ם אין לימוד הלכות אלו: בריינגען „שיחת כשרי ישראל“⁵⁷ וואָס „אינה“⁵⁸ אלא בדברי תורה וחכמה לפיכך הקב"ה עוזר על ידו ומזכה אותן בה שנאמר⁵⁹ אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו".

(משיחת ש"פ תזריע תשד"מ)

בשר בכלל מיט נגעי הראש והזקן — נתק: כ"ז דער חטא האדם איז נאָר „שיחת הרשעים שהוא הליצנות ולשון הרע“⁶⁰, זיינען די נגעים פארבונדן מיט דעם עור הבשר שבגוף, בשעת אָבער דאָס בריינגט אים צו „לדבר באלקים וכופרין בעיקר“, אָ ענין פארבונדן מיט דעות, דעמאלט קומען נגעים בראש (וזקן) — נתק.

ח. ועפ"י יש לבאר דעם חילוק צווישן דעת רש"י והרמב"ם: לדעת רש"י — איז נגעים באים על לשון הרע וגסות הרוח, כאַטש דאָס זיינען צוויי זאכן, זיינען זיי אָבער אין דעם זעלבן סוג — אַ חטא וואָס איז (בעיקר) כלפי חברו, דעריבער לערנט רש"י אָ נגעי הראש והזקן — נתקים, זיינען ניט קיין אנדער סוג נאָר „כך שמו של נגע שבמקום שער“.

לדעת הרמב"ם אָבער אָ די נגעי הראש זיינען פארבונדן מיט כפירה בעיקר, איז דאָך דאָס לגמרי אָ אנדער סוג ווי נגעים שבעור בשר וואָס קומען אויף לשון הרע.

(56) רמב"ם שם.

(57) ל' הרמב"ם שם בסופו.

(58) להעיר מעירובין נד, ב.

(59) מלאכי ג, טז. — וראה שם שבא בהיפך

מהאומרים „שוא עבוד אלקים גו" דאָ נדברו יראי

הו"י גו" ועד"ז באבות פ"ג מ"ב. — ובזח"ב (ריו, א):

מלין דאורייתא כ"י חכמה דשמי".

מצורע

א חיוב פון דעם עני — איז מהיכא תיתי
אז אין אזא פאל זאל זיך אויף אים לייגן
א חיוב צו ברענגען קרבנות עשיר?
מצורע עשיר מאן דער מציאות שלו?

אין צווייטן פאל איז ניט גלאטיק לשון
הרמב"ם — „שהרי זה הנודר חייב
בקרבות עשיר": דער רמב"ם האט
לכאורה געדארפט זאגן „שהרי זה
המצורע חייב בקרבנות עשיר" (ד.ה.
וויבאלד דער מצורע איז אן עשיר, מוז
דעריבער דער נודר, וואס וויל פטרין
יעצמ'ס חיוב⁶, ברענגען קרבנות
עשיר).

ב. נאך א תמי' אין דעם עני:

דעם אויבנדערמאנטן דין ברענגט
דער רמב"ם פריער, אין הלכות מעשה
הקרבנות⁷, וז"ל: האומר קרבן מצורע זה
או יולדת זו עלי אם ה' אותו מצורע או
היולדת עניים מביא הנודר קרבן עני,
ואם היו עשירים מביא הנודר קרבן
עשיר אע"פ שהנודר עני.

איז עס דאך א סתירה פון איין הלכה
אויף דער צווייטער⁸: ווי פסקינט דער
רמב"ם אין הל' מעשה הקרבנות „מביא
הנודר קרבן עני" סתם — בשעת ער

א. אין סוף הלכות מחוסרי כפרה
פסקינט דער רמב"ם: עשיר שאמר
קרבנו של מצורע זה עלי⁹ והמצורע ה'
עני הרי זה מביא על ידו קרבנות עשיר
שהרי יד הנודר משגת. ועני שאמר
קרבנו של מצורע זה עלי וה' המצורע
עשיר הרי זה מביא על ידו קרבנות
עשיר שהרי זה הנודר¹⁰ חייב בקרבנות
עשיר.

איז לכאורה ניט מובן: אין ערשטן
פאל — למאי נפק"מ צי „יד הנודר
משגת", וואס דערפאר דארף ער ברענג'
גען קרבנות עשיר — ער האט אויף זיך
אנגענומען „קרבנו של מצורע זה" און
יענער מצורע איז אן עני, היינט פאר-
וואס זאל ער נתחייב ווערן אין קרבנות
פון אן אנדער מצורע — אן עשיר?

אין גמרא שטייט: „ואע"ג דמדירי
עשיר (בתמי') ואם דל הוא אמר
רחמנא, ולא דל הוא". די שאלה איז
אבער: וויבאלד דער נודר איז ניט
מחוייב געווארן אין א קרבן מצורע כלל
וכלל, סאיז נאר וואס ער נעמט אויף זיך

(1) ממשנה וגמרא ערכין (יז, א-ב).

(1*) כ"ה בדפוס רומי רמ ועוד, וכן הועתק
בכס"מ (וכל המשנה שם). וכ"ה בהל' מעה"ק שהובא
לקמן בפנים. — אבל בדפוסים הנפוצים „עליו" (אף
שבבבא הב' הגייסא „עליו").

(2) כן הוא בכל הדפוסים שראיתי.

(3) ערכין שם, סע"א.

(4) רש"י. ובקרבן אהרן לתוכי פרשתנו (יד, כא)
מפרש: שאין יתכן שעשיר יביא קרבן עני וזה הקרבן
לא התירה אותו התורה אלא למי שהוא דל כו'
(ע"ש). וראה הערה הבאה.

(5) ובפרט את"ל ד.מה שהתורה פטרה עני
מקרבן עשיר" הוא (לא „משום דאין לו", מחמת
עוני", אלא) ד.הדיו כר", הוא „פטור בעצם" (צפע"ג
להל' נזירות פ"ח הי"ח. שם קונטרס השלמה כ, ב).
וראה לקמן הערה 30.

(6) ראה לקמן סעיף ג והערה 17.

(7) פי"ד הי"ט.

(8) ראה גם צפע"ג להל' נזירות שם.